

Д. І. Кузьма

Дзятлава

D. Kuzma

Dyatlovo

УДК 94(476)+94(470+571)

РОЛЯ М. КАЯЛОВІЧА І І. АКСАКАВА Ў АРГАНІЗАЦЫІ АХВЯРАВАННЯЎ ДЛЯ БЕЛАРУСКІХ ЗЯМЕЛЬ У 1860-Я ГАДЫ

THE ROLE OF M. KOYALOVYCH AND I. AKSAKOV IN ORGANIZING DONATIONS FOR BELARUSIAN LANDS IN 1860s YEARS

У 1860-я гг. у расійскім грамадстве ўзнік моцны рух па дапамозе праваслаўнай царкве, школам і ахвярам паўстання 1863 г. Ініцыятарамі гэтага руху былі выдавец газеты «Дзень» І. Аксакаў і гісторык М. Каяловіч.

Ключавыя словы: Аксакаў; Каяловіч; ахвяраванні; публіцыстыка; праваслаўе; брацтвы.

In the 1860s, a strong movement arose in Russian society to help the Orthodox Church, schools, and the victims of the 1863 uprising. The initiators of this movement were the publisher of the newspaper «The Day» I. Aksakov and the historian M. Koyalovich.

Keywords: Aksakov; Koyalovich; donations; journalism; orthodoxy; brotherhoods.

У сувязі з актыўнай падрыхтоўкай і падзеямі паўстання 1863 г. беларускія землі сталі аб'ектам пашыранай увагі з боку расійскага грамадства. Афіцыйныя колы і органы перыядычнага друку разглядалі найбольш вострыя праблемы гэтага рэгіёну і шукалі шляхі іх вырашэння. Пытанні паляпшэння становішча праваслаўнай царквы на Беларусі, развіцця адукацыі, дапамогі пацярпелым ад дзеянняў паўстанцаў выклікалі грамадскае спачуванне і жаданне дапамагчы. Важнейшымі накірункамі гэтай з'явы былі збор і размеркаванне матэрыяльных ахвяраванняў, прычым накіроўваліся як грашовыя сродкі, так і прадметы царкоўнага ўжытку, кнігі і школьныя прылады.

Значную ролю ў разглядаемай намі з'яве адыгрывалі вядомы славянафіл і мецэнат Іван Сяргеевіч Аксакаў і ўраджэнец беларускіх зямель, пецябургскі гісторык Міхаіл Восіпавіч Каяловіч. Гэтыя асобы на старонках газеты «Дзень» імкнуліся асвятліць найбольш складаныя пытанні жыцця заходніх губерняў Расійскай імперыі і вызначыць накірункі для адпраўкі сродкаў. Да нашага часу захаваўся цікавы сшытак «Запісы аб паступленні і размеркаванні ахвяраванняў на школы і цэрквы Заходняга края і інш.», які веў І. Аксакаў.

Першы запіс зафіксаваў ахвяраванні «на карысць настаўнікаў Заходняга краю», якія пачалі паступаць з мая 1863 г. Сярод тых, хто даваў грошы на гэтыя мэты, значыліся: князь М. Галіцын, сям'я Марозавых, купец І. Свешнікаў, М. Дзямідаў, святар П. Сакалоў, з Парыжу ад М. Тургенева было накіравана 50 руб., з г. Тамбова, без указання ад каго – 50 руб., з г. Арэнбургу – грошы, сабраныя ад правядзення спектакля, – 191 руб. і інш. Агульная сума атрыманых на гэтую дату сродкаў складала 1084 рублі [1, л. 5]. Таксама звесткі аб паступленні ахвяраванняў для «школ Заходняга краю» былі надрукаваны ў восьмым нумары газеты «Дзень» за 1863 г.

Сярод ахвяравальнікаў значыліся: беларускія студэнты Санкт-Пецярбургскай духоўнай акадэміі, некалькі асобаў, пажадаўшых застацца невядомымі, адна з якіх была падпісана «Н.А.Р.» [2, с. 20]. Прафесар Маскоўскай духоўнай акадэміі П. С. Казанскі прапанаваў накіраваць 500 экзэмпляраў напісанай ім «Гісторыі праваслаўнага манаства на Усходзе» для бясплатнай перадачы ў школы рэгіёну. Санкт-Пецярбургскі чалавекалюбівы камітэт выразіў жаданне закупіць усе меўшыяся ў Пецярбургскім духоўным сінадальным ведамстве буквары для неадкладнай і бязвыплатнай раздачы па беларускіх прыходах [2, с. 20]. У адным з нумароў газеты М. Каяловіч адзначаў, што з боку гэтай арганізацыі было ахвяравана 5 тыс. рублёў срэбрам на кнігі для народных школаў заходніх губерняў [3, с. 1].

На старонках «Дня» размяшчалася інфармацыя аб нядаўна адчыненых школах, якія мелі патрэбу ў падтрымцы. Аднымі з першых значыліся: Пухлаўская, якой кіраваў Грыгорый Сасноўскі, настояцель мясцовай Святапакроўскай царквы, і Дубіцкая, справамі якой займаўся айцец Феафім Красноўскі (абедзве знаходзіліся ў Бельскім павеце Гродзенскай губерні), Трасцяніцкая ў Брэсцкім павеце, дзе вёў навучанне святар Плякід Калінскі [4, с. 7].

Паступленні, зафіксаваныя ў паперах І. Аксакава за студзень-верасень 1864 г., пазначаны «для праваслаўных настаўнікаў». У гэты час грашовыя сродкі ахвяравалі А. І. Кошалеў, П. Рахманаў і іншыя. Для школаў заходняга рэгіёну да лютага 1864 г. было сабрана 3 275 руб., на якія была закуплена вучэбная і рэлігійная літаратура [1, л. 7].

У чэрвені-лістападзе 1863 г. зафіксаваны паступленні «на карысць сялянаў Заходняга краю, пацярпелых ад палякаў» у памеры 543 руб. Сярод ахвяравальнікаў былі студэнты Маскоўскага ўніверсітэту, якія пералічылі 133 руб. 60 кап., П. Слуцкі – 50 руб., сяляне Ніжагародскага павету – 53 руб. [1, л. 9].

І. Аксакаў прымаў ахвяраванні і для падтрымкі праваслаўнай царквы ў заходніх губернях. Аб тым, на колькі вялікай была патрэба ў сродках, можна прасачыць па звестках М. Каяловіча, сабраных падчас падарожжа ў 1862 г. і надрукаваных ім у асобнай брашуры. Гісторык бачыў дзясяткі

праваслаўных цэркваў, маючых вельмі беднае ўбранне, і дзе з такімі складанасцямі адбываліся набажэнствы, што, як ён пісаў: «не паверыў бы, калі б не пабачыў сам» [5, с. 5].

У пачатку 1860-х гг. праваслаўнай царкве ў заходніх губернях пачалі дапамагаць, збіраючы ахвяраванні ў цэнтральнай Расіі. У Маскве была арганізавана падпіска для фінансавай падтрымкі беларускіх цэркваў. Галоўнейшым дзеячом гэтага працэсу быў купец Иван Чацвярыкоў, якога за актыўную дзейнасць узнагародзілі ордэнам святога раўнаапостальнага князя Уладзіміра [5, с. 13]. Не засталіся ў баку ад гэтай справы і прадстаўнікі кіруючай дынастыі. У лістападзе 1862 г. імператар Аляксандр II падараваў 3 тыс. руб., імператрыца закупіла на 5 тыс. руб. царкоўных рэчаў, наследнік цэсарэвіч Мікалай Аляксандравіч накіраваў 1500 руб., Вялікія князі Аляксандр, Уладзімір, Аляксей, Сяргей і Павел Аляксандравічы і Вялікая княжна Марыя Аляксандраўна перадалі для аказання дапамогі храмам 3 тыс. руб. [5, с. 13].

М. Каяловіч пісаў, што ён быў у многіх з тых прыходаў, у якіх было атрымана прысланае царкоўнае начинне. Па словах мясцовых святароў, такія падарункі ўсюды аказвалі моцнае ўраджанне на народ, людзі здзіўляліся, што ў іх ёсць «добрыя браты па веры і нават багатыя і знатныя» [5, с. 10]. Але гісторык прапаноўваў не спыняцца толькі на пытанні матэрыяльнай падтрымкі царквы, ён жадаў, каб надыйшлі такія часы, калі «набожныя вялікарусы, дасылаючыя цяпер ахвяраванні ў заходнярускія цэрквы, разам са сваімі помнікамі запішуць некалі свае імёны і ў лік брацтваў» [5, с. 12].

Іван Аксакаў не мог адзін займацца справамі ахвяраванняў для заходніх губерняў. Яму быў патрэбны чалавек, які б добра ведаў разглядаемы рэгіён і мог дапамагчы наладзіць гэтую справу. Такой асобай стаў Міхаіл Каяловіч. Так, у студзені 1863 г. І. Аксакаў, звяртаючыся да гісторыка, пісаў: «Скажыце, будзьце ласкавы, як Вы наладжваеце гэтую справу? Куды мне адсылаць кнігі і грошы?» [6, с. 2]. Выдавец газеты «Дзень» выказваў пажаданне як мага менш прыцягваць да працэсу размеркавання ахвяраванняў царкоўнае кіраўніцтва ў выглядзе архіерэяў і імкнуўся ўвайсці ў непасрэдныя зносіны з сельскімі прыходамі. Таксама ён пісаў, што добра было б, калі б на месцах паўсюль ствараліся прыватныя рускія таварыствы з мэтай распаўсюджвання праваслаўна-рускай адукаванасці [6, с. 2]. Вялікую ўвагу гэты дзеяч надаваў і самой працэдурцы перадачы ахвяраванняў. Звяртаючыся да М. Каяловіча, ён прасіў знайсці такую форму, якая «не пазбавіла б самага дару таго значэння, якое ён мае» [6, с. 2]. Летам таго ж года І. Аксакаў у сваім лісце да гісторыка пісаў: «Нам трэба будзе абавязкова пабачыцца з Вамі да восені, каб дамовіцца, як дзейнічаць, а таксама пагаварыць наконт цэнтральнага таварыства ці брацтва, якое я збіраюся стварыць у Маскве, не для аднаго Заходняга, але і Паўднёва-Заходняга, і Усходняга, і Паўночнага краю Расіі» [7, с. 2]. У тым жа лісце Иван Сяргеевіч хацеў атрымаць ад гісторыка парады,

якім чынам яму абысціся з грашыма, ахвяруемымі не толькі для сялян, але і наогул сем'ям асобаў, пацярпелых ад дзеянняў паўстанцаў. Ён хацеў ведаць, ці займаецца Міхаіл Восіпавіч перасылкай сродкаў. На той момант на гэтыя мэты было сабрана 700 руб. Таксама І. Аксакаў меў пэўныя складанасці з адпраўкай у разглядаемы рэгіён кніг, якіх у яго «зноў набіралася тысячы тры» [7, с. 2]. Верагодна, раней іх адпраўлялі з дапамогай М. Каяловіча па маршруце Масква – Санкт – Пецярбург – Вільня. У прыватнасці, Іван Сяргеевіч пісаў, звяртаючыся да гісторыка: «Загадаеце адправіць іх да Вас з таварным цягніком, для таго, каб вы накіравалі на Варшаўскую дарогу, у Вільню?» [7, с. 2]. Праз газету «Дзень» было сабрана на патрэбы цэркваў заходняга краю 168 руб., столькі ж грошай прызначалася на падтрымку «бедных сельскіх святароў» [1, л. 73]. Акрамя таго, актыўна прыходзілі ахвяраванні для беларускіх брацтваў. Па падпісцы для мінскага брацтва былі сабраны 101 руб., якія былі перададзены благачыннаму айцу М. Смолічу братчыкам П. М. Садоўскім. Падпісныя лісты і распіску накіравалі ў рэдакцыю «Дня» [8, с. 20].

У 1864 г. было адноўлена Навагрудскае брацтва ў імя Святога Мікалая, якое атрымала ў падарунак ікону ад імператара Аляксандра II і 300 руб. ад пецярбургскага купецтва ў якасці ахвяраванняў [9, с. 14]. Верагодна, меў да чынення да гэтай справы і М. Каяловіч, які працаваў тады ў сталіцы імперыі і меў добрыя стасункі з праваслаўнымі святарамі Наваградчыны.

Па матэрыялах шывтку І. Аксакава, для брацтва пры Бельскай саборнай царкве ў Гродзенскай губерні было прызначана 136 руб.; для Навагрудскага брацтва было сабрана 89 руб., якія былі адпраўлены святару Іаану Чудоўскаму; для Пухлаўскага брацтва пералічылі 209 руб., з якіх частку накіравалі кнігамі, а астатняе – грашыма [1, л. 26–27].

У канцы 1863 г. у адным з прыходаў Кобрынскага павету была адноўлена згарэўшая царква. Яе адбудова праходзіла з дапамогай «пасільных ахвяраў», прысланых з розных месцаў Расіі. Шукаў сродкі для яе аднаўлення і М. Каяловіч, які ў красавіку 1863 г. паведамляў мясцоваму святару Міхайлоўскаму, што графіняй А. Д. Блудавай былі ахвяраваны некаторыя царкоўныя рэчы, і што яны ўжо высланы па прызначэнні. Такія навіны вельмі пазітыўна успрымаліся мясцовымі святарамі і прыхаджанамі [10, с. 12].

Сам Іван Аксакаў таксама актыўна ўдзельнічаў у справе пашырэння брацкага руху на Беларусі. Гэты грамадскі дзеяч пісаў, што да яго бесперапынна прыходзілі розныя асобы запісвацца ў брацтвы і дасылалі ахвяраванні [11, с. 2]. Так, у пачатку 1864 г. Іасафат Кункін, купецкі сын з Кашына, прывез яму поўны набор царкоўнага начыння: пасудзіны, кадзільніцу, лыжачкі і іншыя прыналежнасці «цудоўнай і багатай апрацоўкі» і прасіў пераслаць гэта ў бяднейшую царкву Літвы ці Беларусі. Акрамя таго ён хацеў увайсці ў непасрэдныя зносіны са святаром таго храму, які атрымаў бы гэтыя рэчы.

Некалькі купцоў прасілі Івана Сяргеевіча запісаць іх у якое-небудзь з беларускіх брацтваў. Сам жа Аксакаў адзначаў, што ў той час «вельмі шмат ахвяравалі рэчамі, кнігамі, грашыма» [11, с. 2].

У газеце «Дзень» у 1863 г. былі размешчаны матэрыялы аб некалькіх праваслаўных святарах, чыноўніках і настаўніках, якія загінулі падчас паўстання 1863 г. ці страцілі ўсю сваю маёмасць [12–15]. Графіня Пратасава адной з першых распачала ў сябе збор ахвяраванняў для дапамогі сем'ям гэтых людзей. Чытачы газеты таксама актыўна адгукнуліся на прапановы дапамагчы. Так, для родных айца Канстанціна Пракаповіча сабралі 272 руб. (ад І. Яхантава, Галіцына, «беларуса» і інш.), на карысць сям'і забітага святара Данііла Канапасевіча, з чэрвеня 1863 г. па верасень 1864 г. было пералічана 260 руб. (ад Тызенгаузена – 9 руб., С. Пратапопава – 25 руб., ад ніжагародскіх сялян – 131 руб., ад жыхароў г. Арэнбургу, г. Петярбургу і т. д.). Для сям'і Рамана Рапацкага сабралі з лістапада 1863 г. да мая 1864 г. 163 руб. Родным дзяка Федара Іозэфавіча было ахвяравана 79 руб. Для сям'і Фёдора Страшкевіча з лістапада па снежань – 43 руб., для родных настаўніка Вікенція Смольскага – 41 р. [1, л. 17–22]. Такія розныя сумы ахвяраванняў могуць быць патлумачаны адносінамі расійскага грамадства да абставінаў, звязаных са смерцю гэтых асобаў. Матэрыялы аб Пракаповічы і Смольскім былі надрукаваны з розніцай у адзін месяц [12; 15]. Але, магчыма, з дзеяннямі Смольскага перад яго смерцю не ўсе маглі пагадзіцца і таму амаль не імкнуліся дапамагаць яго сям'і. На старонках газеты была размешчана інфармацыя аб тым, што жанчына па прозвішчы Савіна, выявіла жаданне размясціць і выхаваць у прытулку адну з дачок забітых святароў ці наогул духоўных асобаў [11, с. 2].

У 1863 г. у Вільні пачало стварацца Заходнярускае брацтва. А. Жураўскі пісаў, што яно адносілася да Міністэрства народнай асветы [16]. У 21-м нумары газеты «Дзень» была надрукавана інфармацыя аб ахвяраваннях «на карысць праваслаўнага Заходнярускага брацтва ў Вільні». Сродкі паступалі ад М. П. Шчарбіна – 10 руб., ад Л. В. Даля – 25 руб., ад С. Сухоціна – 10 руб., ад П. Гільдэбранта – 5 руб. і іншых асобаў [17, с. 20]. Акрамя таго, вырашылі падтрымаць фінансава гэты праект «іх Імператарскія Высокасці»: Гасудар, наследнік цэсарэвіч, Вялікія князі Аляксандр, Уладзімір, Аляксей, Сяргей і Павел Аляксандравічы, Вялікая княжна Марыя Аляксандраўна, ад якіх паступіла 240 руб. Агульная колькасць сабраных сродкаў складала 537 руб. І. Аксакаў пісаў, што гэтыя грошы былі аддзелены ад іншых мэтавых ахвяраванняў і прызнаваліся непарушнымі і належачымі брацтву [17, с. 20].

Менш ахвотна прыходзілі сродкі «на карысць пагарэлыхцаў Віцебска». На ліпень 1865 г. было сабрана толькі 73 руб. [1, л. 56].

Усяго паступіла ахвяраванняў на 1 студзеня 1864 г. – 4 279 руб., з якіх галоўная частка прызначалася пацярпелым ад паўстання і для падтрымкі

праваслаўнай царквы і школьнай адукацыі [1, л. 75]. Ахвяраваныя сродкі, якія знаходзіліся ў Маскве у рэдакцыі газеты, неабходна было перадаць у заходнія губерні. Іх адпраўлялі ці напрамую праз пошту, што каштавала грошай, ці з дапамогай давераных асобаў, якія па сваіх справах ехалі ў разглядаемы рэгіён. Летам 1864 г. было адаслана для родных забітага паўстанцамі чыноўніка Таксы 50 руб., для сям’і В. Кургановіча – 10 руб., жонкі і дзяцей В. Смольскага – 20 руб., а М. Каяловічу выдадзена на «выхаванне ў Акадэміі беднага беларуса» – 100 руб. Пазней для дапамогі родным Ф. Юзэфовіча адаслана праз Міхаіла Восіпавіча – 50 руб., сям’і Рафаловіча – 70 руб. У чэрвені для сям’і Рапацкага перадалі праз святара Такарэўскага – 154 руб. [1, л. 6, 7, 20].

І. Аксакаў падтрымліваў і малазабяспечаных студэнтаў-беларусаў, грошы якім часта накіроўваліся праз М. Каяловіча. Хутчэй за ўсё гэтыя былі сыны праваслаўных святароў, якія вучыліся ў Санкт-Пецярбургскай духоўнай акадэміі. У першай палове 1865 г. студэнт Іпаліт Мірановіч з Віленскай губерні 4 месяцы атрымліваў па 20 руб., у верасні – 40 руб., а ў студзені – 80 руб. 10 чэрвеня 1866 г. М. Каяловічу было адаслана для раздачы 133 руб. 60 кап., у жніўні праз яго было размеркавана 328 руб. 29 кап. [1, л. 8–9].

У студзені 1864 г. Бельскае брацтва атрымала 139 руб., сяляне адной з пацярпелых ад паўстанцаў вёсак Гродзенскай губерні – 75 руб. [1, л. 26]. 23 мая (верагодна – 1864 г.) было дадзена 200 руб. мінскаму благачыннаму Міканору Смолічу для Мінскага жаночага вучылішча. У чэрвені-жніўні 1864 г. праз Мінскую духоўную кансісторыю было размеркавана 194 руб. У маі 1866 г. былі адпраўлены ахвяраванні ў Пінск, а 24 чэрвеня – 50 руб. у Беласток. У кастрычніку 1866 г. было прызначана па 25 руб. для дапамогі Шверубовічу і Ціханаву, а для размеркавання праз Мінскую духоўную кансісторыю – 25 руб., ў Слонім – 30 руб. [1, л. 9, 12, 17, 34].

Падсумоўваючы вынікі сваёй дзейнасці ў заходніх губернях І. Аксакаў пісаў: «Дзень» першы, задоўга да паўстання, узгадаў пра Беларусь, і яго значэнне ў праваслаўным насельніцтве Заходняга краю, уласна кажучы – у духавенстве, вялізнае. Я большай часцы мясцовых святароў дасылаю яго дарма, і ахвяраванняў пераслаў туды на дзясяткі тысяч рублёў» [18, с. 86].

Праз шмат гадоў пасля гэтых падзей, у 1888 г., на старонках часопіса «Праўда» М. Каяловіч, успамінаючы тыя часы, адзначаў, што значную ролю ў зборы ахвяраванняў гуляў таксама П. Н. Бацюшкаў. Ён меў асабістыя сувязі з рознымі ўплывовымі асобамі Пецярбурга і Масквы. Дзякуючы яго дзейнасці пашыраўся грамадскі ўдзел у царкоўных справах заходніх губерняў, значныя сумы былі накіраваны ў гэты рэгіён у якасці ахвяраванняў [19, с. 414].

Некаторыя пецярбургскія багатыя асобы прымалі на сваё ўтрыманне асобны беларускі праваслаўны храм, які забяспечвалі начиннем, кнігамі для набажэнстваў і іншымі рэчамі. А імператрыца Марыя Аляксандраўна ўзяла

на папячэнне па адной царкве ў кожным павеце. Ад жонкі імператара і ад яе дзяцей было накіравана аднымі толькі грашыма 69 тыс. 910 руб. [19, с. 414].

М. Каяловіч, успамінаючы аб першай палове 1860-х гадоў, пісаў, што ў тыя часы кожны рускі, накіроўваючыся на службу ў Заходні край, лічыў сваім абавязкам азнаёміцца з гісторыяй гэтай краіны, а да самага гісторыка многія звярталіся з запытамі аб кнігах, у якіх яны маглі б знайсці патрэбныя ім звесткі і аб адрасах мясцовых дзеячоў, якія дапамаглі б ім адразу стаць на «верны шлях» [19, с. 414]. Прыватныя асобы з розных месцаў Расіі часта прасілі Міхаіла Восіпавіча указаць ім брацтва, царкву ці вучылішча, куды б яны маглі накіроўваць свае ахвяраванні. Шмат падобных запытаў атрымываў і П. Бацюшкаў, які ў той час займаўся пытаннямі царкоўнага будаўніцтва і склаў спецыяльны рэлігійны атлас заходніх губерняў [19, с. 414].

Усяго ж, па падліках Міхаіла Восіпавіча Каяловіча, агульная колькасць сабраных у 1860-я гг. грамадскасцю сродкаў для разглядаемага намі рэгіёну складала 246 тыс. 238 руб. [19, с. 414].

Такім чынам, беларускія землі ў першай палове 1860-х гадоў апынуліся ў цэнтры ўвагі грамадскасці Расійскай імперыі. Гэтаму працэсу спрыяла дзейнасць такіх асобаў, як М. Каяловіч, І. Аксакоў і інш., якія вызначалі накірункі для дабрачынных ахвяраванняў і часта самі займаліся зборам і размеркаваннем сродкаў. Іх праца мела вялікі эфект, пра што сведчаць значныя сумы атрыманых фінансавых рэсурсаў. Ужо ў тыя часы Міхаіл Восіпавіч Каяловіч спрыяў умацаванню пазіцый праваслаўя на беларускіх землях, пашырэнню адукацыі і адраджэнню брацкага руху. Дзякуючы актыўнай дзейнасці ён набыў значны аўтарытэт сярод мясцовага праваслаўнага духавенства і інтэлігенцыі.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Записи о поступлении и распределении пожертвований на школы и церкви Западного края и др. (1863–1865 гг.) // Отдел рукописей Российской национальной библиотеки (ОР РНБ). – Фонд 14. Оп. 1. Д. 496. Л. 1–75.
2. В пользу школ Западной России // День – 1863. – № 8. – С. 20.
3. Коялович, М. Что нужно западной России? / М. Коялович // День – 1863. – № 10. – С. 1–2.
4. Белорусс. Из Литвы: подробные сведения о некоторых школах / Белорусс // День – 1863. – № 14. – С. 6–9.
5. Коялович, М. Состояние храмов божьих в Западной России и благоустройство их средствами от правительства и частными пожертвованиями из России / М. Коялович. – Москва: Тип. Готье, 1862. – 16 с.
6. Аксаков, И. С. Письмо к М. О. Кояловичу от 22 февраля 1863 г. / И. С. Аксаков // С.-Петербург. Ведомости. – 1893. – № 53. – С. 2.

7. Аксаков, И. С. Письмо к М. О. Кояловичу от 18 июля 1863 г. / И. С. Аксаков // С.-Петербург. Ведомости – 1893. – №53. – С. 2.
8. Заметка // День. – 1864. – № 25. – С. 20.
9. Константиновский. Из Новогрудка. Несколько слов по поводу восстановления Новогрудского братства / Константиновский // День. – 1864. – № 2. – С. 14–16.
10. Житель Гродненской губернии Из Кобринского уезда Гродненской губ. / Житель Гродненской губернии // День. – 1863. – № 52. – С. 12.
11. Аксаков, И. С. Письмо к М. О. Кояловичу от 9 января 1863 г. / И. С. Аксаков // С.-Петербург. Ведомости – 1893. – № 60. – С. 2.
12. Белорусс. Смерть о. Прокоповича / Белорусс // День. – 1863. – № 24. – С. 11–12.
13. П. И. Ф. Из Бобруйска. Смерть отца Канапасевича / П. И. Ф. // День. – 1863. – № 24. – С. 12–13.
14. Н. П. Смерть станционного смотрителя Таксы / Н. П. // День. – 1863. – №24. – С. 13–14.
15. Коялович, М. Три мученические кончины / М. Коялович // День. – 1863. – № 29. – С. 10–11.
16. Журавский, А. В. Братства православные [Электронный ресурс] / А. В. Журавский. – Режим доступа: <http://www.pravenc.ru/text/153359.html>. – Дата доступа: 18.07.2010.
17. В пользу православного Западнорусского братства в Вильне // День. – 1863. – № 21. – С. 20.
18. Аксаков, И. С. Письмо к А. Ф. Раевскому от 21 декабря 1864 г. / И. С. Аксаков // И. С. Аксаков в его письмах. – С.-Петербург: Изд. императ. публич. библиотеки, 1896. – С. 85–87.
19. Коялович, М. Волинь. Исторические судьбы Юго-Западного края / М. Коялович // Правда. – 1888. – № 23. – С. 414.

(Дата подачи: 21.02.2022 г.)

А. Н. Кукса

Белорусский национальный технический университет, Минск

A. Kuksa

Belarusian National Technical University, Minsk

УДК 378.662(476)

ГОМЕЛЬСКИЙ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫЙ ИНСТИТУТ (1929–1932 ГГ.)

GOMEL ENGINEERING INSTITUTE (1929–1932)

Гомель начала XX века – признанный промышленный центр и важный железнодорожный узел. Однако высшего технического учебного заведения в Гомеле не было, а все попытки его создания в 1920 г. оказались неудачными. В ходе реформы 1930 г. в Гомеле были открыты машиностроительный и лесотехнический институты.

Ключевые слова: инженер; техническое образование; Гомельский втуз.